

MARKETING

ILMIY, AMALIY VA OMMABOP JURNAL

№12 – SON

9710 xalqaro daraja

№240874

ISSN: 3060-4621

2025-YIL, DEKABR

OPEN ACCESS

JURNALNING MAQSADI

Tadbirkorlik-biznes faoliyatini tashkil etishning marketing asoslarini, yo'nalishlari, echimlari, vositalarini yaratish va rivojlantirish

ALOQA UCHUN MA'LUMOTLAR

TEL: (97) 783-84-64

VEB-SAYT

www.marketingjournal.uz

ELEKTRON POCHTA:

info@marketingjournal.uz

TELEGRAM BOT:

[@marketingjournalbot](https://t.me/tidiumarketingjournal)

TELEGRAM KANAL:

<https://t.me/tidiumarketingjournal>

MUASSIS

"Tadbirkor va ishbilarmon" MCHJ

JURNALNING ILMIYLIGI

Marketing jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining **2024-yil 04-oktabrdagi 332/5 sonli qarori** bilan milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan

INDEKSATSIYA

BOSH MUHARRIR

Xakimov Ziyodulla Axmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent;

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Yusupov Muxamadamin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor;

TAHRIR HAY'ATI:

Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU, Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektor;

Ergashxodjayeva Shaxnoza Djasurovna, i.f.d., prof., TDIU, "Marketing" kafedrasini mudiri;

Soliyev Axmadjon Soliyevich, i.f.d., NamDTU, "Marketing" kafedrasini professori;

Ikramov Murad Akramovich, i.f.d., TDIU "Marketing" kafedrasini professori;

Tursunov Boburjon Ortqimrziyevich, i.f.d., prof., TDIU, Iqtisodiy xavfsizlik kafedrasini mudiri, Xalqaro statistika instituti kengashi doimiy a'zosi;

Zarova Elena Viktorovna, i.f.d., G.V.Plexanov nomidagi Rossiya iqtisodiyot universiteti professori, Xalqaro statistika instituti kengashi doimiy a'zosi

Akramov Tohir Abdurahmonovich, i.f.d., TDIU, "Marketing" kafedrasini professori;

Ostonaqulova Gulsaraxon Muhammadyoqub qizi, i.f.d., TDIU, "Marketing" kafedrasini professori;

Samadov Asqarjon Mishomovich, i.f.n., TDIU, "Marketing" kafedrasini professori;

Shamshiyeva Nargizaxon Nosirxo'ja qizi, i.f.n., dots., TDIU Kengash kotibi;

Sobirov Azizbek Avazbekovich, PhD., TDIU, "Marketing" kafedrasini dotsenti;

Sadikov Shoxrux Shuxratovich, PhD, dots., TIU, Departament boshlig'i;

Musheva Shoirazimovna, i.f.n., SamSI, "Marketing" kafedrasini professori;

Kaxramonov Xurshidjon Shuxrat o'g'li, PhD., TDIU, "Marketing" kafedrasini dotsenti;

Djurabayev Otabek Djurabayevich, i.f.d., TDIU, "Innovatsion menejment" kafedrasini dotsenti;

Karimova Shirin Zoxid qizi, PhD, TDIU, "Axborot texnologiyalari" kafedrasini katta o'qituvchisi;

Mullabayev Baxtiyarjon Bulturbaevich, DSc., NamDTU, "Menejment" kafedrasini mudiri, dotsenti;

Fayzullayev Jaylonbek Sultonovich, DSc., TDIU, "Yashil iqtisodiyot" kafedrasini dotsenti;

Aliyev Yashnarjon Egamberdiyevich, DSc., TDIU, "Iqtisodiy va moliyaviy xavfsizlik" kafedrasini professori;

Bobojonov Azizjon Babaxanovich, DSc, TDIU, "Raqamli iqtisodiyot" kafedrasini dotsenti

Allayarov Shamsiddin Amanullayevich, DSc, prof., TDIU, "Savdo ishi" kafedrasini mudiri

Jumayev Olimjon Sadulloevich, DSc, Raqobat siyosati va iste'molchilar huquqlari tadqiqotlari markazi direktori;

Maxamadjanov Akbar Maxamadaliyevich, PhD., TDIU, Raqamli iqtisodiyot va axborot texnologiyalari fakulteti dekan muovini

Eshov Mansur Po'latovich, i.f.d., prof., Alfraganus universiteti O'quv ishlari bo'yicha prorektor;

Abduvaxidov Abdumalik Maxkamovich, i.f.d., TDIU, "Turizm va servis" kafedrasini professori;

Kucharov Abrorjon Sobirjonovich, TDIU, "Biznes boshqaruvi va logistika" kafedrasini professori

Tuychiyev Alisher Jurayevich, Alfraganus University "Iqtisodiyot" fakulteti dekani, professor;

Nazarova Ra'no Rustamovna, TDIU, "Yashil" iqtisodiyot kafedrasini mudiri, Iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Usmonov Bunyod Aktam o'g'li, PhD, TDIU, Moliyaviy tahlil kafedrasini v.b.dotsenti;

Dehqonov Burxon Rustamovich, PhD., TDIU, Ilmiy tadqiqot faoliyatini tashkil etish bo'limi bosh mutaxassisi;

Turobova Hulkar Rustamovna, PhD., BuxDU, Yashil iqtisodiyot va agrobiznes kafedrasini dotsenti;

Bo'laev Umidjon Talant o'g'li, i.f.f.d., PhD., Toshkent arxitektura qurilish instituti "Iqtisodiyot va bo'chmas mulkni boshqarish" kafedrasini dotsenti;

Bayxonov Bahodirjon Tursunbayevich, i.f.d., DSc, NamDTU, "Menejment" kafedrasini dotsenti;

Maxmudov Toxirjon Olimjonovich, PhD., NamDTU, "Marketing" kafedrasini dotsenti;

Pardayev Sherzod Xolmurodovich, i.f.f.d., PhD., TDIU, "Yashil iqtisodiyot va barqaror biznes" kafedrasini dotsenti;

Beknazarov Behzod Baxtiyor o'g'li, PhD., Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti Samarqand filiali "Yashil iqtisodiyot va barqaror biznes" kafedrasini dotsent v.b.

Rajabova Moxichexra Abduxolikovna, PhD., Buxoro davlat universiteti marketing va menejment kafedrasini o'qituvchisi.

Ikromov Axmadjon Shavkat o'g'li, PhD., Mirzo Ulug'bek nomidagi O'zbekiston Milliy universitetining Ekonometrika va iqtisodiy modellashirish kafedrasini katta o'qituvchisi

Elektron nashr 655 sahifa. E'lon qilishga 2025-yil 25-dekabrda ruxsat etildi

MUNDARIJA

BARQAROR IQTISODIY RIVOJLANISHDA “YASHIRIN” HAMDA “XUFYONA” IQTISODIYOTNI KAMAYTIRISH ZARURATINING EMPERIK TAHLILI	7
Nazarova Ra’no Rustamovna, Najmiddinov Yahyo Fazliddin o’g’li	
O’ZBEKISTONDA TIKUV KIYIMLARI BOZORINI RIVOJLANISH XUSUSIYATLARI	23
Soliyev Axmadjon, Maxkamov Iqboljon	
IQTISODIY FAOLLIKNI BAHOLASHDA ILG’OR YONDASHUVLAR HAMDA O’ZBEKISTONDA BIZNES FAOLLIGI INDEKSINI JORIY ETISHNING KONSEPTUAL ASOSLARI	32
Jumayev Olimjon Sadulloevich, To’ymatov Muzaffarjon Yoqubjon o’g’li	
FIRIBGARLIK HOLATLARINI AUDITORLIK TEKSHIRUVLARI ORQALI ANIQLASHNING NAZARIY ASOSLARI	40
Boltayev Abror Sayitmurodovich	
SANOAT TARMOG’INI RIVOJLANISHINING O’ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	47
Muxtarov Maxmudjon Marifovich	
PAXTA-TO’QIMACHILIK KLASSTERLARI FAOLIYATINI OPTIMALLASHTIRISHGA ZAMONAVIY USLUBIY YONDASHUVLAR	56
Yusupova Feruza Yo’ldosheva	
IQTISODIY ISLOHATLARNING MILLIY MODELI VA YANGI O’ZBEKISTON STRATEGIYASI ...	62
Srajdinova Nodira Shavkatovna	
TEMIRYO’L TRANSPORT KORXONALARINING IQTISODIY SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA INNOVATSION TEXNOLOGIYALARNING O’RNI	69
Eshboyev Ulug’bek Farxodovich	
PAXTA-TO’QIMACHILIK KLASSTERLARI FAOLIYATINI YANADA TAKOMILLASHTIRISH YO’LLARI	76
Yusupova Feruza Yo’ldosheva	
O’ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA VAKOLATLI IQTISODIY OPERATORLAR FAOLIYATINI TASHKIL ETISH VA BOSHQARISH	81
Ismatullayeva Shoiri Nurlibekovna	
SANOAT KORXONALARI DEMOGRAFIYASINING IQTISODIY SAMARADORLIKGA TA’SIRINING EKONOMETRIK MODELLARI	92
Xayitboev Abror Quvondiqovich	
O’ZBEKISTONDA LIZING XIZMATLARI KO’RSATISH JARAYONLARINI TAKOMILLASHTIRISH	100
Xolov Bahodir O’ktamovich	
O’ZBEKISTON IQTISODIYOTINI BARQAROR RIVOJLANTIRISHDA TRANSPORT INFRATUZILMASI IMKONIYATLARIDAN FOYDALANISH HOLATI TAHLILI	107
Qo’ziboyev Umarbek Ulug’bekovich	
OLIY TA’LIM RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISHDA RAQAMLI MARKETINGNING O’RNI	114
Nishonov Dilshod Shamsidinovich	
ПРОМЫШЛЕННЫЙ ТУРИЗМ В УЗБЕКИСТАНЕ: КОМПЛЕКСНЫЙ АНАЛИЗ ГОТОВНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЙ УЗБЕКИСТАНА К ПРИЁМУ ПОСЕТИТЕЛЕЙ	121
Голышева Елена Вячеславовна, Адылова Диёра Улугбековна	
MINTAQANING QURILISH TIZIMIDA RAQAMLI TRANSFORMATSIYANING IQTISODIY SAMARADORLIGINI BAHOLASH NAZARIYALARI	134
Aminov Sardorbek Sanjarbekovich	
MILLIY IQTISODIYOT RAQOBATBARDOSHLIGINI BAHOLASHDA MAHSULOT BOZORI REGULYATORI TIZIMINI QO’LLASHNING AXAMIYATI	139
Rustamov Narzillo Istamovich	
МАРКЕТИНГОВЫЕ ДЕТЕРМИНАНТЫ ФОРМИРОВАНИЯ ДОВЕРИЯ К ТОВАРАМ НА РАЗВИВАЮЩИХСЯ РЫНКАХ	147
Абдурашидова Нигора Алишеровна, Кахрамонова Шахзода Дилмурод кизи, Болтаева Севинч Учкун кизи	
XIZMAT KO’RSATISH SOHASIDA STRATEGIK MENEJMENTNING ROLI VA AHAMIYATI	158
Alimova Dildora Damirovna, Aslonov Abdulla Xolmurodovich	

ICHKI AGRAR BOZOR RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISH ORQALI OZIYQ-OVQAT XAVFSIZLIGINI MUSTAHKAMLASH YO'LLARI	169
Aliev Yashnarjon Egamberdievich	
INNOVATSION TEXNOLOGIYALARNI JORIY ETISHNINGNI JORIY ETISH ORQALI TO'QIMACHILIK SANOATINING RAQOBATBARDOSHLIGI VA IQTISODIY SAMARADORLIGINI OSHIRISH	174
Xakimova Zebinisa Muzaffarovna	
MINTAQADA MAXSUS IQTISODIY ZONALAR RIVOJLANISHINING NAZARIY ASOSLARI	182
Abdullayeva Zulfiya Sadullayevna	
ВЛИЯНИЕ НЕЙРОМАРКЕТИНГА И ИНСТРУМЕНТОВ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА НА ЭФФЕКТИВНОСТЬ ЦИФРОВОЙ РЕКЛАМЫ.....	187
Кахрамонов Хуршиджон Шухрат угли, Халикова Доно Джахангировна, Шавкатова Шахзода Шухратовна	
OILAVIY TADBIRKORLIKNING KAMBAG'ALLIK DARAJASINI QISQARTIRISHGA TA'SIRINI BAHOLASH.....	202
Zaxidova Umida Farxodovna	
ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ РЕСТОРАННОГО БИЗНЕСА ЧЕРЕЗ ВНЕДРЕНИЕ И ПРОДВИЖЕНИЕ ИННОВАЦИОННЫХ УСЛУГ	216
В.И. Назаров	
QURILISH TARMOG'IDA OLIV BORILAYOTGAN ISLOHOTLAR VA SOXANI RIVOJLANISH TENDENSIYALARIGA TA'SIRI	225
Arifdjanova Zilola Dilshodovna	
MINTAQADA TASHQI MEHNAT MIGRATSIYASI OQIMLARINI TA'MINLASH YO'LLARI.....	234
Zakirov Mir Timur Zakir o'g'li	
ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ ИННОВАЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В УКРАИНЕ И УЗБЕКИСТАНЕ: ВЫЗОВЫ СОВРЕМЕННОСТИ.....	242
Вдовиченко Лариса Юрьевна, Азизова Сайёра Хамидуллаевна	
ВЛИЯНИЕ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛЕНИЯ НА УСТОЙЧИВОСТЬ И ИННОВАЦИОННОСТЬ ТРАНСПОРТНЫХ КОМПАНИЙ УЗБЕКИСТАНА	253
Кадирова Шарофат Амоновна	
РОЛЬ ЭМОЦИОНАЛЬНОГО МАРКЕТИНГА В УСИЛЕНИИ ПОТРЕБИТЕЛЬСКОЙ ЛОЯЛЬНОСТИ.....	272
Кахрамонов Хуршиджон Шухрат угли, Ж.Ж. Буриева, З.А. Юсупбекова	
ВЛИЯНИЕ АВТОМОБИЛЬНОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ УЗБЕКИСТАНА НА ЭКОНОМИКУ СТРАНЫ	282
Абдухамидова Мафтуна Турсунали кизи	
TEMIR YO'L TRANSPORTI KORXONALARIDA ISHLAB CHIQARISH SAMARADORLIGINI BAHOLASHDA KPI TIZIMINI QO'LLASH.....	290
Mahmudova Dilafruz Hasanovna	
FACTORS AND METHODOLOGICAL APPROACHES INFLUENCING THE INNOVATION MANAGEMENT MECHANISM IN THE HIGHER EDUCATION SYSTEM.....	299
Karimov Muzaffar Abdumalik ugli	
CRM-УПРАВЛЕНИЕ В СЕТЕВЫХ СУПЕРМАРКЕТАХ РАЗВИВАЮЩИХСЯ СТРАН: РОЛЬ КЛИЕНТСКИХ ДАННЫХ, ПРОГРАММ ЛОЯЛЬНОСТИ И ОМНИКАНАЛЬНЫХ СТРАТЕГИЙ В ПОВЫШЕНИИ ЭФФЕКТИВНОСТИ РОЗНИЧНОЙ ТОРГОВЛИ	305
Юсупов Улугбек Шукруллаевич	
TIJORAT BANKLARIDA RAQAMLI MARKETING STRATEGIYALARIDAN FOYDALANISHDA CRM TIZIMLARINING O'RNI	314
Xayitaliyev Nazirjon Yunusaliyevich	
CHAKANA SAVDO KORXONALARI TA'MINOT TIZIMIDA ZAMONAVIY TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH	323
Abduxalilova Laylo To'xtasinovna	
O'ZBEKISTONDA UY-JOY FONDINI BOSHQARISHDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNI QO'LLASHNING ILG'OR XORIJIY TAJRIBALARIDAN FOYDALANISH	333
Raimov Otamurod Xolmurotovich	

O‘ZBEKISTONDA DAVLAT DASTURLARINING MOLİYAVIY IJROSINI TA’MINLASHDA MARKETINGDAN FOYDALANISH: EMPIRIK TAHLIL VA KONSEPTUAL MODEL.....	340
Primova Nigora Ikrom qizi	
HUDUDIY KICHIK SANOAT ZONALARINING SAMARADORLIGINI INTEGRALLASHGAN INDIKATORLAR TIZIMI ASOSIDA BAHOLASH	346
Jalolova Sarvinoz Ulug‘bek qizi	
KIMYO SANOATI KORXONALARINING ISHLAB CHIQARISH SAMARADORLIGIGA EKOLOGIK VA INNOVATSION OMILLAR TA’SIRI	356
Akramov Bo‘ribek Faxriddin o‘g‘li	
MINTAQADA SOG‘LIQNI SAQLASH SOHASINING TUTGAN O‘RNI VA UNI RIVOJLANTIRISHNING OBYEKTIV ZARURIYATI.....	367
Boltayev Mag‘rurbek Allayarovich	
OLIY TA’LIM MUASSASASIDA ZAMONAVIY MARKETING VOSITALARIDAN FOYDALANISHNING O‘ZIGA XOS JIXATLARI.....	374
Maxmudov Faxriddin Umarovich	
QURILISH MATERIALLARI SANOATIDA ISHLAB CHIQARISHNI SIFAT MENEJMENTI TAMOYILLARI ASOSIDA TASHKIL ETISHNI BAHOLASH.....	381
Achilov Ilmurad Nematovich	
O‘ZBEKISTON OZIYQ-OVQAT MAHSULOTLARI BOZORINI BARQAROR RIVOJLANISHINI TA’MINLASHDA STRATEGIK BOSHQARUV VA INSTITUTSIONAL YONDASHUVLAR	391
Tuychieva Begoyim Voxidjon qizi	
TIKUV-TRIKOTAJ KORXONALARI MARKETING FAOLIYATIDA MOTIVATSIYA YONDASHUVLARIDAN FOYDALANISH	400
Jalilov Jamshid G‘anijonovich	
INTEGRATION OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN TOURISM AND HOSPITALITY: A COMPARATIVE ANALYSIS AND ROADMAP FOR UZBEKISTAN.....	407
Safaeva Sayyora Rixsibayevna	
THE EVOLUTION AND METHODOLOGICAL INTEGRATION OF THE CONCEPT OF SUSTAINABLE USE	417
Kilichov Mukhriddin	
TADBIRKORLIK SUBYEKTLARIDA INNOVATSION FAOLIYATNI STRATEGIK BOSHQARISHNING MAZMUNI, ASOSIY PRINSIPLARI VA FUNKSIONAL VAZIFALARI.....	433
Shakirova Madinaxon Gafurdjanovna	
BUXORO VILOYATI TURIZM XIZMATLARI JOZIBADORLIGINI OSHIRISHDA RAQAMLI MARKETING TEXNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISH IMKONIYATLARI	442
Jalolov Otabek Oybek o‘g‘li	
OLIY TA’LIMDAGI BAHOLASH TIZIMI BO‘YICHA ISHONCH DARAJASINI ANIQLASH VA ISHONCH INDIKATORLARINI HISOBLASH METODLARI	451
Hakimov Hakimjon Abdullo o‘g‘li, Hakimova Gulnora Abdullo qizi	
TANQIDIY FIKRLASHNI RIVOJLANTIRISHDA VIRTUAL TA’LIM PLATFORMALARINING ROLI	459
Hakimova Mushtariybonu Hamid qizi, Hakimova Gulnora Abdullo qizi, Bozorova Muazzam Hamid qizi	
RAQAMLI IQTISODIYOTNI RIVOJLANISHIDA ZAMONAVIY AXBOROTLARNI O‘RNI.....	467
Samatov Azizbek Abdulaxatovich	
MOYLI EGINLAR YETISHTIRISHDA MARKETING STRATEGIYALARINING SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO‘LLARI.....	473
Valiyeva Aziza Anvar qizi	
THE ECONOMIC AND ENVIRONMENTAL EFFICIENCY OF AGRIVOLTAIC SYSTEMS IN UZBEKISTAN’S AGRICULTURAL SECTOR	481
Amonov Sardor Zamon ugli	
AMORTIZATSIYA QILINADIGAN AKTIVLAR VA ULARNI HISOBGA OLIHNING OBYEKTIV ZARURATI.....	490
Aminboyev Jaloliddin Otabek o‘g‘li	

DON MAHSULOTLARI KORXONALARIDA MARKETING JARAYONLARINI YO'LGA QO'YILGANLIK HOLATI VA RIVOJLANISH VEKTORLARI.....	500
Kurbanova Dildora Abduraxmanovna	
SANOAT KORXONALARIDA MOLIVAVIY BARQARORLIKNI SHAKLLANTIRISHGA TA'SIR ETUVCHI OMILLAR.....	508
Salomova Sarvinoz Salimovna	
IJTIMOIIY-IQTISODIIY O'ZGARISHLAR SHAROITIDA CHAKANA SAVDO XIZMATLARINI RIVOJLANTIRISHNING XUSUSIYATLARI.....	515
Muxamedova Aziza Ravshanovna	
QISHLOQ XO'JALIGI MAHSULOTLARINI ISHLAB CHIQRISHNING IQTISODIIY-STATISTIK TAHLILIGA DOIR.....	523
Saburov Jumanazar Saliyevich	
СОВРЕМЕННАЯ МОДЕЛЬ ЧЕЛОВЕЧЕСКОГО РЕСУРСА (HR) В УСЛОВИЯХ ЦИФРОВОЙ ТРАНСФОРМАЦИИ	531
Амирджанова Ситора Суннат кизи, Шаюсупова Наргиза Тургуновна, Урозбоев Хайрулла Муродбой угли, Умаров Фаёзбек Суннатилла угли	
MAHSULOT TANNARXINI HISOBLASH USULLARNI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI..	542
Djumanov Saitmurod Alibekovich	
TADBIRKORLIKDA RAQOBATBARDOSHLIKNI TA'MINLASHDA INSON RESURSLARINI BOSHQARISH VA MENEJMENTNING O'ZARO TA'SIRI	549
Sultonboyeva Munira Baxodirovna	
CHAKANA SAVDO KORXONALARIDA TOVAR ZAXIRALARINI BOSHQARISH MASALALARI	558
Safarov Baxtiyor Djurakulovich	
IQTISODIIYOTDA TARKIBIIY O'ZGARISHLARNING O'RNI VA AHAMIYATI	566
Ochilov Akram Odilovich, Qo'ziboyeva Nargiza Hamro qizi	
JOZIBADOR TURISTIK MAHSULOTLARNI SHAKLLANTIRISH VA SIFATINI OSHIRISH YO'NALISHLARI.....	574
Mirzabayev Jamshid Irkinovich	
OLIIY TA'LIM MUASSASALARI BOSHQARUVIDA RAQAMLI TRANSFORMATSIYANING AHAMIYATI.....	581
Gafurov Anvar Bazarbayevich	
ЗНАЧЕНИЕ ЦИФРОВОЙ ТРАНСФОРМАЦИИ В УПРАВЛЕНИИ СТРАТЕГИЕЙ ПРЕДПРИЯТИЯ	591
Тарават Абдул Салам	
INNOVATSION IQTISODIIYOT SHAROITIDA QAYTA SUG'URTALASH INSTITUTLARI FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISH STRATEGIYALARI VA YO'NALISHLARI	603
Sherov Sanjar Radjabovich	
BANKLAR VA MARKETING SIYOSATI O'RTASIDAGI BOG'LIQLIK	613
Boboxo'jayeva Fotima Kaxramonovna	
ВЛИЯНИЕ АВТОМОБИЛЬНОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ УЗБЕКИСТАНА НА ЭКОНОМИКУ СТРАНЫ	619
Абдухамидова Мафтуна Турсунали кизи	
O'ZBEKISTONDA BIZNES VA TADBIRKORLIK: HOZIRGI HOLAT VA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI.....	626
Ravshanov Azizbek Ravshanovich	
OILAVIY TADBIRKORLIKNING KAMBAG'ALLIKNI QISQARTIRISHGA TA'SIRI: NAMANGAN VILOYATI BO'YICHA KO'P OMILLI EKONOMETRIK BAHOLASH	634
Ernazarova Nilufar Nozimjonovna	
MINTAQA SANOAT TUZILMASINING STRUKTURAVIY O'ZGARISHLARI VA IQTISODIIY O'SISH DINAMIKASI TAHLILI.....	644
G'aymatova Dilafro'z G'ofurjonovna	

SANOAT KORXONALARIDA MOLIYAVIY BARQARORLIKNI SHAKLLANTIRISHGA TA'SIR ETUVCHI OMILLAR

Salomova Sarvinoz Salimovna

TDTU dotsenti

E-mail: Salomovass87@gmail.com

Annotatsiya

Mazkur maqolada sanoat korxonalari, xususan neft-gaz sohasi korxonalarining moliyaviy barqarorligini shakllantiruvchi ichki va tashqi omillar ilmiy-amaliy jihatdan tahlil qilingan. Tadqiqotda moliyaviy barqarorlikka ta'sir etuvchi omillarning o'zaro bog'liqligi, ularning bevosita va bilvosita ta'sir mexanizmlari hamda iqtisodiy beqarorlik sharoitida namoyon bo'lish xususiyatlari yoritilgan. Ichki boshqaruv omillari orqali tashqi muhitning salbiy ta'sirini yumshatish imkoniyatlari asoslab berilgan.

Kalit so'zlar: moliyaviy barqarorlik, sanoat korxonalari, ichki va tashqi omillar, iqtisodiy beqarorlik, moliyaviy ko'rsatkichlar, boshqaruv tizimi, aktivlar aylanishi, risklar, strategik boshqaruv.

Аннотация

В данной статье с научно-практической точки зрения проанализированы внутренние и внешние факторы, формирующие финансовую устойчивость промышленных предприятий, в частности предприятий нефтегазовой отрасли. В исследовании раскрыта взаимосвязь факторов, влияющих на финансовую устойчивость, а также механизмы их прямого и косвенного воздействия и особенности проявления в условиях экономической нестабильности. Обоснованы возможности смягчения негативного воздействия внешней среды посредством эффективного управления внутренними факторами.

Ключевые слова: финансовая устойчивость, промышленные предприятия, внутренние и внешние факторы, экономическая нестабильность, финансовые показатели, система управления, оборачиваемость активов, риски, стратегическое управление.

Abstract

This article provides a scientific and practical analysis of internal and external factors shaping the financial sustainability of industrial enterprises, particularly those operating in the oil and gas sector. The study examines the interrelationships among factors affecting financial sustainability, the mechanisms of their direct and indirect influence, and the specific features of their manifestation under conditions of economic instability. The possibilities of mitigating the negative impact of the external environment through effective management of internal factors are substantiated.

Keywords: financial sustainability, industrial enterprises, internal and external factors, economic instability, financial indicators, management system, asset turnover, risks, strategic management.

KIRISH

Bozor iqtisodiyoti sharoitida korxonalarning barqaror faoliyat yuritishi, avvalo, ularning moliyaviy barqarorlik darajasi bilan belgilanadi. Moliyaviy barqarorlik korxonaning ishlab chiqarish jarayonini uzluksiz davom ettirish, o'z majburiyatlarini o'z vaqtida bajarish va strategik rivojlanishni ta'minlash qobiliyatini ifodalovchi muhim iqtisodiy kategoriya hisoblanadi. Ayniqsa, iqtisodiy beqarorlik, inflyatsiya, bozor konyunkturasining o'zgaruvchanligi va tashqi muhitdagi noaniqliklar sharoitida moliyaviy barqarorlik masalasi yanada dolzarb ahamiyat kasb etadi.

Korxonaning moliyaviy barqarorligiga ta'sir etuvchi omillar xilma-xil bo'lib, ularning ta'siri har doim ham bir xil yo'nalishda namoyon bo'lmaydi. Ayrim omillar ijobiy natijalarga olib kelsa, boshqalari moliyaviy holatni izdan chiqarishi mumkin. SHu bois moliyaviy barqarorlikka ta'sir etuvchi omillarni ilmiy asosda tasniflash, ularning o'zaro bog'liqligini tahlil qilish va ta'sir darajasini baholash korxonalar moliyaviy boshqaruvining muhim vazifalaridan biri hisoblanadi.

ADABIYOTLAR SHARHI

Ilmiy adabiyotlarda moliyaviy barqarorlik korxonaning uzoq muddatli faoliyat yuritish qobiliyatini ifodalovchi muhim iqtisodiy kategoriya sifatida talqin etiladi. Tadqiqotchilar moliyaviy barqarorlikka ta'sir etuvchi tashqi omillarni makroiqtisodiy muhit, institutsional sharoit, siyosiy barqarorlik, huquqiy me'yorlar va texnologik rivojlanish bilan bog'laydilar. Ichki omillar esa boshqaruv tizimi, kapital tuzilmasi, aktivlar holati, foydalilik darajasi va pul oqimlarini boshqarish samaradorligi bilan belgilanadi.

Yu.D.Zemlyakovning ta'kidlashicha, rejalashtirilgan iqtisodiyot sharoitida uzoq vaqt faoliyat yuritgan korxonalar tashqi barqarorlikka haddan tashqari moslashib qolgan bo'lib, bozor iqtisodiyotiga xos bo'lgan tezkor moslashuv va ichki boshqaruv mexanizmlarini rivojlantirishga yetarlicha e'tibor qaratmagan. Bu holat bozor iqtisodiyotiga o'tish jarayonida moliyaviy barqarorlikni ta'minlashda muammolarni yanada keskinlashtirgan.

TAHLIL VA NATIJALAR.

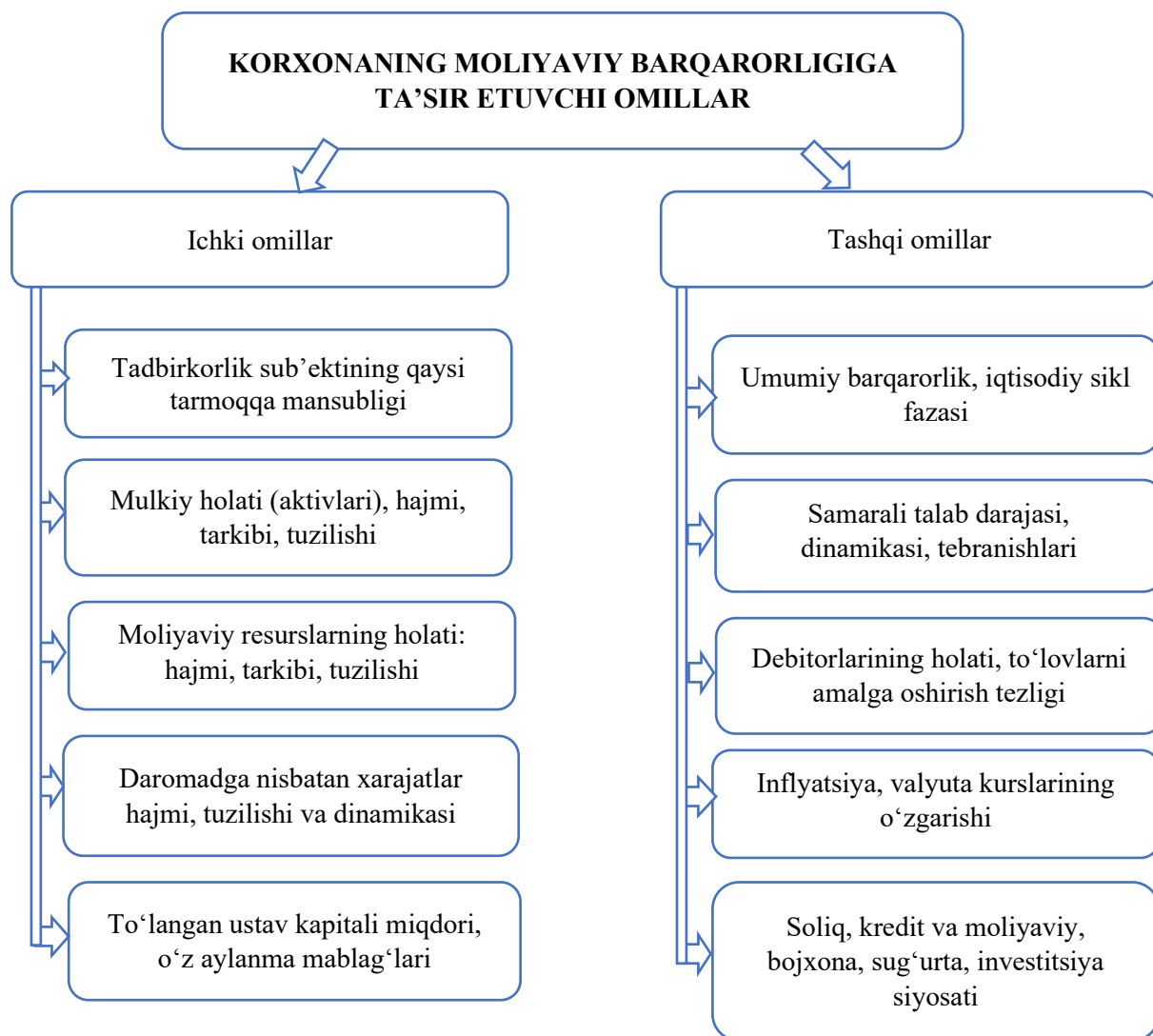
Har qanday korxonaning moliyaviy faoliyati turli xil omillarga bog'liq bo'lgan o'zaro bog'liq jarayonlar majmuasidir. Garchi bu omillar bir-biri bilan chambarchas bog'liq bo'lsa-da, ular ba'zan tashkilot faoliyatiga qarama-qarshi ta'sir ko'rsatadi. Agar salbiy omillarning ta'siri ustun bo'lsa, bu boshqa omillarning ijobiy ta'sirini kamaytirishi mumkin. Shuni ham yodda tutish kerakki, hatto bir xil omil ham boshqacha harakat qilishi mumkin; Bunga ma'lum shartlar va sharoitlar ta'sir qiladi.

Omillarning xilma-xilligi tufayli ularni tasniflash, ya'ni turli mezonlarga ko'ra guruhlariga taqsimlash talab etiladi.

- yuzaga kelishiga qarab tashqi va ichki omillarga bo'linadi.
- harakat vaqtiga ko'ra doimiy va o'zgaruvchan omillar farqlanadi;
- ahamiyatlilik mezoniga ko'ra birlamchi va ikkilamchi omillar mavjud. Agar tashkilot bozor munosabatlarining ham subyekti, ham obyekti ekanligini va u turli

omillar dinamikasiga ta'sir qilish uchun turli imkoniyatlarga ega ekanligini hisobga olsak, omillarning eng muhim bo'linishi ichki va tashqi (1-rasm).

Ichki omillar u erda tashkil etilgan korxonani boshqarish tizimiga bevosita bog'liq bo'lib, tashqi omillarga kelsak, ular korxonadan deyarli butunlay mustaqil va shuning uchun ular ularga sezilarli ta'sir ko'rsata olmaydilar.

1-rasm. Sanoat korxonasining moliyaviy barqarorligiga ta'sir etuvchi omillar[2]

Korxonaning yomon ahvolining sabablari, birinchi navbatda, tizimli makroiqtisodiy, ayniqsa iqtisodiy beqarorlik sharoitida. Korxonaning moliyaviy barqarorligini shakllantiruvchi tashqi omillarni o'rganishda quyidagi asosiy xususiyatlarni ajratib ko'rsatish zarur, deb hisoblaymiz:

- tashqi va ichki omillar o'rtasidagi, shuningdek, o'zaro yaqin munosabatlar;
- tashqi omillarning murakkabligi va ko'pincha ularning miqdoriy ifodalanmasligi;
- noaniqlik, bu tashkilotning ma'lum bir omil ta'siriga oid ma'lumotlarning miqdori va ishonchiga bog'liq; shu munosabat bilan tashqi muhitning yanada aniq

noaniqligi bilan u yoki bu tashqi omil qay darajada va qanday oqibatlarga olib kelishini aniqlash qiyinroq.

Shunga ko'ra, beqaror iqtisodiyotda o'rganilayotgan tashqi omillarni tartibga solish va taqqoslanadigan shaklga keltirish imkonini beradigan miqdoriy baholash usulini qo'llash deyarli mumkin emas. Shu munosabat bilan, tashkilotning moliyaviy barqarorligini shakllantirish bo'yicha har qanday aniq prognozlarni shakllantirish (tashqi omillarni o'rganishni hisobga olgan holda) deyarli mumkin emas. Ushbu omillarni nazorat qilib bo'lmaydigan deb tasniflash kerak. Bunday holda, tashqi omillar ichki omillarga ta'sir qiladi; tashqi omillar ichki omillar orqali o'zini namoyon qiladi, ichki omillarning miqdoriy ifodasini o'zgartiradi. Shunday qilib, iqtisodiyotda to'lovsizlarning tarqalishi tufayli debitorlik va kreditorlik qarzlar ko'paymoqda, ularning tarkibida esa muddati o'tgan va shubhali qarzlar hajmlari ko'paymoqda. Ta'kidlash joizki, tashqi omillarning moliyaviy barqarorlikka bevosita ta'siri (qarzdorlarning bankrotligi) va bilvosita (ijtimoiy) ta'sir mavjud. Ushbu bo'linish tufayli tashqi omillarning korxona barqarorligiga ta'sir qilish xususiyati va darajasi aniqroq baholanadi. Albatta, alohida tashkilotlar ko'plab tashqi omillarga qarshi kurasha olmaydi, ammo hozirgi sharoitda ular ishlab chiqarishning umumiy pasayishining salbiy oqibatlarini yumshatish bo'yicha o'z strategiyalarini amalga oshirishlari mumkin;

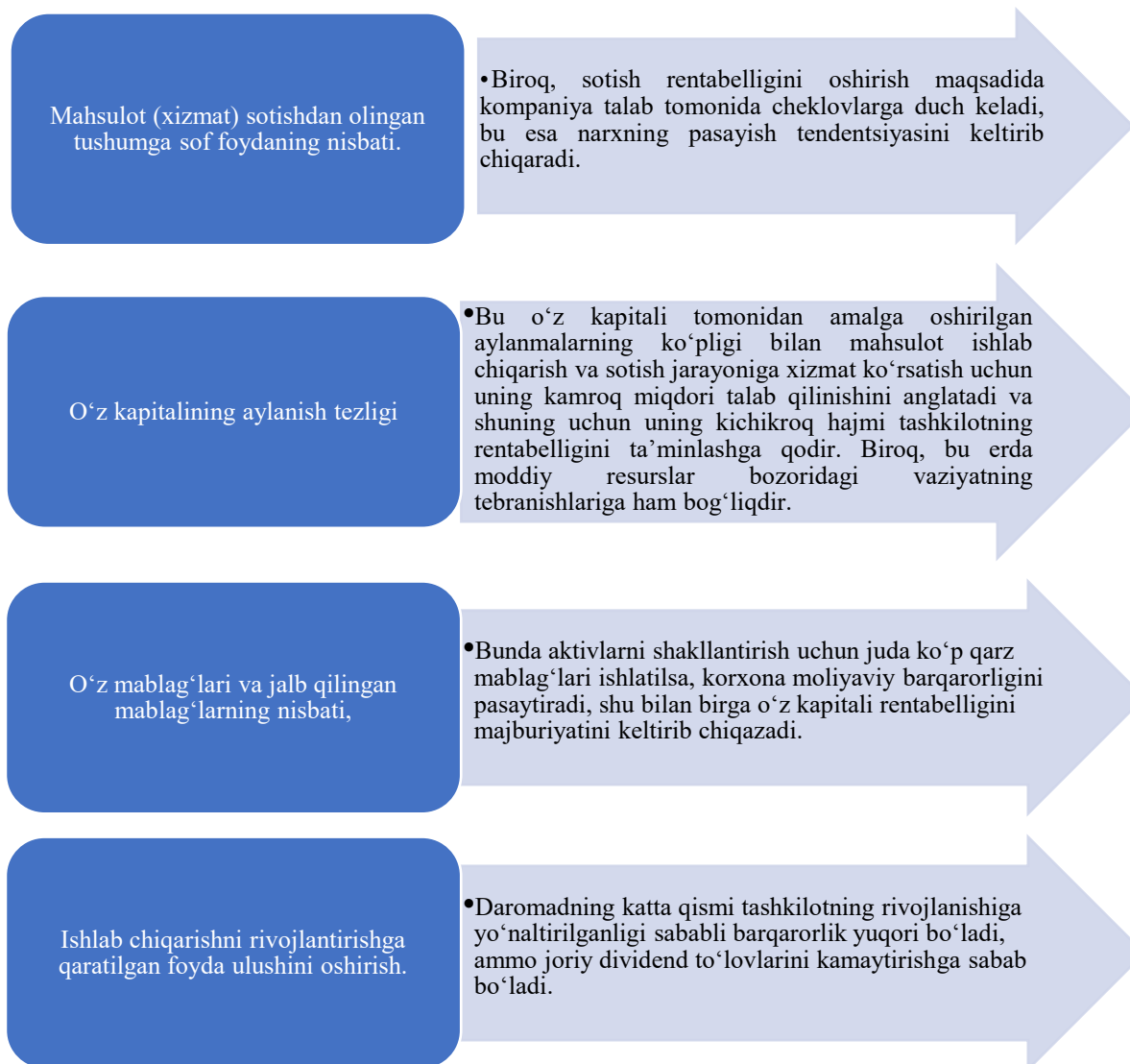
Ichki omillar korxonani boshqarish tizimiga bevosita bog'liq bo'lib, tashqi omillarga omillar esa, korxonadan deyarli butunlay mustaqil, shuning uchun ular korxonaga bog'liq emaslar.

Korxonaning moliyaviy holatining salbiyligining sabablari, birinchi navbatda, tizimli makroiqtisodiy, ayniqsa iqtisodiy beqarorlikdir. Korxonaning moliyaviy barqarorligini shakllantiruvchi tashqi omillarni o'rganishda quyidagi asosiy xususiyatlarni ajratib ko'rsatish zarur, deb hisoblaymiz:

- tashqi va ichki omillar o'rtasidagi bog'liqlik;
- tashqi omillarning murakkabligi va ko'pincha ularning miqdoriy ifoda etilmasligi;
- noaniqlik, bu ma'lum bir omilning ta'siri to'g'risida tashkilot ega bo'lgan ma'lumotlarning miqdori va ishonchiga bog'liq. Shu sabab tashqi muhitning yanada aniq noaniqligi bilan u yoki bu tashqi omil qay darajada va qanday oqibatlarga olib kelishini aniqlash qiyinroq.

Shunga ko'ra, beqaror iqtisodiyot sharoitida o'rganilayotgan tashqi omillarni tartibga solish va taqqoslanadigan darajaga etkazish imkonini beradigan miqdoriy baholash usulini qo'llash deyarli mumkin emas.

Shuning uchun korxonaning moliyaviy barqarorligini shakllantirish bo'yicha har qanday aniq prognozlarni shakllantirish (tashqi omillarni o'rganishni hisobga olgan holda) deyarli mumkin emas. Bu omillarni nazorat qilib bo'lmaydigan deb tasniflash kerak. Bunday holda, tashqi omillar ichki omillarga ta'sir qiladi, tashqi omillar ichki omillar orqali o'zini namoyon qiladi, ichki omillarning miqdoriy ifodasini o'zgartiradi.

2-rasm. Korxonaning o'z mablag'larini ko'paytirish qobiliyatini va shuning uchun ularni ko'proq ishlab chiqarishga qayta investitsiya qilish qobiliyatini belgilaydigan eng muhim omillar[3]

Shunday qilib, iqtisodiyotda to'lovga layoqatsiz korxonalarning ulushini ko'pligi tufayli debitorlik va kreditorlik qarzlari ko'payadi, ularning tarkibida esa muddati o'tgan va shubhali qarzlarning hajmlari ham ortadi. Ta'kidlash joizki, tashqi omillarning moliyaviy barqarorlikka bevosita ta'siri (qarzdorlarning bankrotligi) va bilvosita (ijtimoiy) ta'sir mavjud. Ushbu bo'linish tufayli tashqi omillarning korxona barqarorligiga ta'sir qilish xususiyati va darajasi aniqroq baholanadi. Albatta, alohida tashkilotlar ko'plab tashqi omillarga qarshi kurasha olmaydi, ammo hozirgi sharoitda ular ishlab chiqarish hajmini pasayishining salbiy oqibatlarini yumshatish bo'yicha o'z strategiyalarini amalga oshirishlari mumkin.

So'nggi paytlarda korxonalarning moliyaviy barqarorligini pasayib ketishiga obyektiv ta'sir ko'rsatgan asosiy tashqi omillar quyidagilardir:

- siyosiy, shu jumladan jamiyatning umumiy beqarorligi, tadbirkorlik huquqi va bojxona siyosati sohasidagi qonunchilikning nomukammalligi;

- Iqtisodiy – bu inflyatsiya darajasining yuqoriligi, ishlab chiqarish hajmining pasayishi, to‘lovga layoqatsizlik inqirozi, qarzдорlarning bankrotligi, soliq, kredit, valyuta, sug‘urta va investitsiya siyosatining nomuvofiqligi;

- texnik, eskirgan texnologiya, yuqori texnologiyali ishlab chiqarishga kapital qo‘shilmalarning yetarli emasligi va konvertatsiyaning qoniqsiz rivojlanishi.

Ushbu omillarning birgalikdagi ta’siri ular hosil qilgan salbiy ta’sirni oshiradi.

Ichki omillar korxonaga bog‘liqdir, shuning uchun tashkilot ularga ta’sir qilish orqali o‘zining moliyaviy barqarorligini o‘zgartirishi mumkin. Ichki omillar ta’sirining natijasi — bu aktivlarning holati va ularning aylanmasi, moliyaviy resurslarning tarkibi va nisbati, o‘z aylanma mablag‘larining mavjudligi, foyda va rentabellik darajasidir.

Ichki va tashqi omillar o‘rtasidagi qarama-qarshilikning mohiyati shundaki, tashkilot etkazib beruvchilar va kreditorlar uchun tashqi omillar sifatida likvidlik va to‘lov qobiliyatini va ichki ehtiyojlarni qoplash uchun rentabellikni saqlab turishi kerak.

Ko‘rsatkichlar tarkibi xilma-xil bo‘lib, mutlaq va nisbiy ko‘rsatkichlarni o‘z ichiga oladi. Korxonaning moliyaviy barqarorligini tahlil qilish uchun o‘z mablag‘lari va qarz kapitali, aktivlar, pul mablag‘lari, debitorlik va kreditorlik qarzlari, foyda, shuningdek, hisobot asosida hisoblangan mutlaq ko‘rsatkichlar — sof aktivlar, o‘z aylanma mablag‘lari, zaxiralarni o‘z aylanma mablag‘lari bilan ta‘minlash ko‘rsatkichlari, jadvaldagi majburiyatlar miqdori kabi mutlaq ko‘rsatkichlar katta ahamiyatga ega. Belgilangan ko‘rsatkichlar mezonlik bilan tavsiflanadi, chunki ular tufayli moliyaviy holat sifatini aniqlashga imkon beruvchi mezonlar shakllanadi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, korxonaning moliyaviy barqarorligi ichki va tashqi omillarning o‘zaro ta’siri natijasida shakllanadigan kompleks iqtisodiy tizimdir. Tashqi omillar ko‘p hollarda nazorat qilib bo‘lmaydigan xarakterga ega bo‘lib, ular iqtisodiy beqarorlik sharoitida korxonalar faoliyatiga salbiy ta’sir ko‘rsatadi. SHu bilan birga, tashqi muhit omillari ichki boshqaruv mexanizmlari orqali namoyon bo‘ladi va aynan ichki omillar orqali yumshatilishi mumkin.

Ichki omillarni samarali boshqarish — aktivlardan oqilona foydalanish, moliyaviy resurslar tarkibini optimallashtirish, pul oqimlarini nazorat qilish va rentabellikni oshirish — korxonaning moliyaviy barqarorligini ta‘minlashda hal qiluvchi ahamiyatga ega. Shu bois moliyaviy barqarorlikni baholashda ko‘rsatkichlar tizimidan kompleks foydalanish, mutlaq va nisbiy ko‘rsatkichlarni uyg‘un holda tahlil qilish hamda strategik boshqaruv qarorlarini tashqi muhit xavf-xatarlarini hisobga olgan holda qabul qilish zarur. Bu yondashuv sanoat korxonalarining uzoq muddatli barqaror rivojlanishini ta‘minlash uchun mustahkam ilmiy-amaliy asos bo‘lib xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. World Bank. Financial Sustainability and Enterprise *Risk* Management. – Washington, DC, 2022.

2. Salomova S.S. Energetika korxonalari faoliyatini samaradorligini ta'minlash. *Aktuar moliya va buxgalteriya hisobi*. 2024,4 (Maxsus son) 2011-215 betlar
3. Francis J.R. A Framework for Understanding Audit Quality // *Auditing: A Journal of Practice & Theory*. – 2011. – Vol. 30, No. 2. – P. 125–152.
4. Salomova S.S. Dunyo neft va gaz sanoatining mamlakatlar iqtisodiyotidagi ahamiyati. *Yangi O'zbekiston iqtisodiyoti* . 2024,8 181-184.
5. Salomova S.S. Globallashuv sharoitida neft va gaz sanoatiga xorijiy investitsiyalarni jalb qilishning ahamiyati. *YANGI O'zbekiston iqtisodiyoti* . 2024,9
6. Salomova S.S. O'zbekiston neft va gaz sanoati korxonalari faoliyati samaradorligini oshirish. *Raqamli iqtisodiyot*.2024,9
7. Salomova S.S. Neft va gaz qazib chiqarish korxonalarida investitsion – innovatsion faoliyatini tahlili. *Raqamli iqtisodiyot*.2024,9
8. Salomova S.S. O'zbekistonda neft — gaz sanoati korxonalarining joriy holati tahlili. *Raqamli iqtisodiyot*.2025., №11
9. Salomova S.S. The role of the digital economy and digital marketing tools in the business operations of garment and knitting enterprises. “Yangi O'zbekiston iqtisodiyoti” jurnali – 2025, – № 9 . – 28-32 b.

Marketing

ilmiy, amaliy va ommabop jurnali

Muharrir:

Ingliz tili muharriri:

Rus tili muharriri:

Musahhih:

Sahifalovchi va dizaynerlar:

Xakimov Ziyodulla Axmadovich

Tursunov Boburjon Ortiqmirzayevich

Kaxramonov Xurshidjon Shuxrat o'g'li

Karimova Shirin Zoxid qizi

Sadikov Shoxrux Shuxratovich

Abidjonov Nodirbek Odijon o'g'li

2025-yil, dekabr, 12-son

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Marketing" ilmiy, amaliy va ommabop jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar mas'ul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelavermasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga murojaat qilish mumkin. Ilmiy maqola, ommabop maqola, reklama, hikoya va boshqa ilmiy-ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

Elektron pochta: info@marketingjournal.uz

Bot: [@marketinjournalbot](https://t.me/@marketinjournalbot)

Tel.: +998977838464, +998939266610

Jurnalning rasmiy sayti: <https://marketingjournal.uz>

Marketing jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi **Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2024-yil 04-oktabrdagi 332/5 sonli qarori** bilan milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan

"Marketing" ilmiy, amaliy va ommabop jurnali 2024-yil 15-martdan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan **C-5669517** reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan. **Litsenziya raqami: №240874**

"Marketing" ilmiy, amaliy va ommabop jurnalining xalqaro darajasi: **9710**. ГОСТ 7.56-2002 "Seriya nashrlarning xalqaro standart raqamlanishi" davlatlaro standartlari talablari. **Berilgan ISSN tartib raqami: 3060-4621**